

Małgorzata Krzyszkowska

Publiczna Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Iwkowej
malgorzata.krzyszkowska@iwkowa.edu.pl <https://orcid.org/0000-0003-1927-3503>

Anna Motak

Publiczna Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Iwkowej
anna.motak@iwkowa.edu.pl <https://orcid.org/0000-0002-3322-695X>

Maria Zięć

Publiczna Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Iwkowej
maria.ziec@iwkowa.edu.pl <https://orcid.org/0000-0002-9626-390X>

DOI: <https://doi.org/10.52934/eto.142>

Nauczanie zdalne – zmiany w kanonie kształcenia ogólnego, innowacje, praktyczne problemy

*Distance learning – changes in the canon of general education,
innovations, practical problems*

Abstrakt: Realizacja innowacji pedagogicznej ma na celu ubogacenie lekcji, wspieranie wszechstronnego rozwoju uczniów, ułatwianie zapamiętywania, a tym samym poprawę jakości pracy szkoły. Nie ulega wątpliwości, że dobrze zaplanowana i przeprowadzona innowacja nie tylko bardziej angażuje samych uczniów w proces poznawczy, ale także wymaga od nauczyciela dodatkowych, kreatywnych i celowych działań. W warunkach szkolnych, stacjonarnych realizacja działalności innowacyjnej nie powinna przysparzać wielu trudności. Mamy bowiem do dyspozycji mnogość środków dydaktycznych, możemy wybierać spośród szerokiego wachlarza metod. Nieco inaczej sytuacja wygląda podczas nauczania zdalnego.

Nauczanie online ma zarówno zalety, jak i wady. Istnieje szeroka gama programów i platform, które mogą być bardzo przydatne, np. w nauczaniu języka angielskiego, takie jak: Insta.ling, Learningapps, Wordwall, Liveworksheets oraz Quizlett. Problemem mogą być kwestie technologiczne. Niektórzy

uczniowie bez niezawodnego dostępu do Internetu mają trudności w uczestniczeniu w zajęciach online. U pewnej grupy można zauważyć także brak motywacji i samodyscypliny – nie każdy uczeń ma tyle motywacji do nauki oraz samodyscypliny, aby samodzielnie przygotować się do zajęć.

Słowa kluczowe: zdalne nauczanie, innowacje, problemy

Abstract: The implementation of pedagogical innovation is aimed at enriching lessons, supporting the comprehensive development of students, facilitating memorization, and thus improving the quality of school work. There is no doubt that a well-planned and carried out innovation not only more engages the students themselves in the cognitive process, but also requires additional, creative and purposeful activities from the teacher. In school, the implementation of innovative activities should not cause many difficulties. We have plenty of teaching resources at our disposal, we can choose from a wide range of methods. The situation is slightly different in distance learning.

Teaching online has both advantages and disadvantages. There is a wide range of programmes and platforms that are very useful in teaching English such as: Insta.ling, Learning apps, Wordwall, Liveworksheets and Quizzlet. One of the problems there are technology issues. Some students without reliable internet access have difficulties to participate in digital learning. Learning online requires self-discipline and motivation, which some students unfortunately lack.

Keywords: online (distance) teaching (learning), innovations, problems

Zmiany w kanonie kształcenia ogólnego

Jednym z wielu pedagogów badających szczególnie wnikliwie czynniki wpływające na efekty wychowania w świecie gwałtownych zmian cywilizacji, dokonujących się pod wpływem szybkiego postępu naukowo-technicznego, był Bogdan Suchodolski. W ocenie S. Wołoszyna (1997): „centralnym problemem filozoficznym i pedagogicznym dla Bogdana Suchodolskiego był problem nowego człowieka w nowych warunkach życia społecznego i cywilizacji współczesnej. »Proces wychowania – to proces naszego życia«, historia kultury – to »historia rozwoju człowieka«, bo osobowość ludzka kształtuje się w procesie życia jako odpowiedź na sytuację, w jakich człowiek się znajduje. »Wychowanie jest zawsze racjonalną nadzieją«. Człowiek kształtuje się w toku swojej różnorodnej działalności, a przekształcając zewnętrzne warunki swego istnienia, wyraża

siebie w swoich dziełach. Można zakwestionować tradycyjne rozgraniczanie wychowania na wychowanie umysłowe, moralne, estetyczne, fizyczne. Suchodolski proponuje integralne wychowanie człowieka przez naukę, technikę, sztukę, pracę, sport, bo na tej płaszczyźnie człowiek przekracza (i przewyżcza) warunki i siebie, ludzie dorastają do zadań twórczych. Nauka, technika, sztuka – to przecież wielkie kreacje człowieka”.

Podzielając słuszność cytowanych poglądów naistotę współczesnego wychowania człowieka, nasuwa się refleksja nad koniecznością podejmowania nowatorskich rozwiązań organizacyjno-metodyczno-treściowych adekwatnych dla realizacji wyzwań – celów wychowawczych. W tym kontekście można zatem stawiać pytania o ewolucję kanonu wychowania i kształcenia ogólnego. Jak trafnie zauważa Andrzej Bogaj, ulega on na przestrzeni ostatnich lat istotnym zmianom, a czynnikami sprawczymi tych zmian były:

- coraz ściślejsze powiązanie z techniką tradycyjnych dotąd zawodów nie-technicznych;
- rozprzestrzenianie się zdobyczy współczesnej techniki, szczególnie mikroelektroniki w życiu codziennym;
- demokratyzacja życia społecznego;
- zmiany społecznych funkcji szkoły ogólnokształcącej, która ze szkoły elitarnej przekształciła się w szkołę ogólnie dostępną;
- udostępnianie zdobyczy kultury za pośrednictwem techniki (por.: Bogaj, 1995a).

Wyróżnione punkty dotyczą m.in. aktualnej sytuacji, jaka wytworzyła się w okresie pandemicznego kryzysu w szkołach. Zarówno uczniowie, jak i nauczyciele mogli pracować w zasadzie w miarę normalnie, dzięki właśnie rozwiniętej na niespotykaną do tej pory skalę technice. Mieli możliwość zdalnego poznawania treści przyrodniczych, historycznych, językowych, technicznych za pomocą obrazów, filmów, animacji, rozmaitych, bardzo atrakcyjnych programów komputerowych, a wszystko to bez konieczności wychodzenia z domu. Możliwości IT stały się dla wielu nauczycieli inspiracją do podejmowania wielu nowatorskich prób w dziedzinie treściowo-metodycznej, które dały następnie podstawę do opracowania nowych rozwiązań dydaktyczno--wychowawczych, tzw. innowacji pedagogicznych.

Warto w tym miejscu również przytoczyć obszerniejszy fragment pracy naukowej sprzed prawie pół wieku, dotyczącej wizji przyszłości edukacji, to jak wówczas wyobrażano sobie szkolne realia XXI wieku.

Według B. Suchodolskiego (cytując za I. Wojnar): „kształcenie ogólne w przyszłości miałoby nie tyle troszczyć się o przekazywanie wiadomości z różnych dziedzin znajdujących odpowiedniki w przedmiotach nauczania, ale o ułatwienie młodzieży zrozumienia najważniejszych praw i procesów rzeczywistości. Problem polega nie na redukcji materiału, ale na zupełnie innym strukturuowaniu wiedzy, ograniczaniu faktów na rzecz uogólnień – praw bądź syntez, umiejętnego wyboru faktów rzeczywiście znaczących. W zakresie nauk ścisłych problem dotyczy właściwego

wyważenia proporcji między nauką tzw. »klasyczną« a nauką »nowoczesną«, pobudzania naukowej dociekliwości uczniów i otwierania ich na rzeczywistość nowych zjawisk. W zakresie wiedzy o świecie społecznym i kulturze, profesor wskazywał na konieczność zupełnie nowych struktur problemowych o charakterze między- czy ponaddiscyplinowym, włączenia w szerszym niż dotąd zakresie nauk społecznych i humanistycznych, a także różnych sztuk, nawet historii kultury, która obejmowała by najważniejsze osiągnięcia twórcze we wszystkich zakresach i która byłaby jednocześnie historią rozwijającej się świadomości społecznej w dziejach ludzkości dzięki współdziałaniu narodów i epok. Taka historia ujawniałaby osiągnięcia ludzkości w zakresie kultury szeroko rozumianej, a więc nie tylko sztuki, lecz nauki i techniki, stanowiłaby przeciwwagę dominującej w tradycji edukacyjnej historii wojen i podbojów. Intencją kształcenia ogólnego byłaby więc integracja wiedzy o świecie przyrodniczym i społecznym, wymagająca współdziałania różnych nauk, także nauk przyrodniczych i humanistycznych. Problematyka jest trudna i złożona, zwłaszcza wobec nie najlepszych tradycji nauczania szkolnego i konserwatywnego przywiązania do zamkniętych struktur lekcyjnych oraz zdeintegrowanego interpretowania odrębnych obszarów wiedzy” (Wojnar, 1995).

Dzisiaj możemy ocenić, jak trafne były te wizje, co się sprawdziło, a co potoczyło zupełnie inaczej. Po transformacji ustrojowej w rodzimej oświacie zaszło wiele zmian. Jedną z nich było ograniczenie nadzoru ministerstwa edukacji nad szkolnymi programami. Nauczyciele otrzymali możliwość konstruowania własnych, autorskich programów nauczania, opracowywania i realizacji innowacji pedagogicznych. Zgodnie z definicją zawartą w Rozporządzeniu MENiSz 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki pod pojęciem innowacji pedagogicznej kryją się „nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne lub metodyczne, mające na celu poprawę jakości pracy szkoły”¹. Wg tego zapisu dokonujemy podziału na trzy grupy: innowacje programowe, organizacyjne i metodyczne. Możliwe są także mieszane ujęcia. Innowacje w szkole mogą zatem dotyczyć różnych dziedzin, skupiać się na różnych zagadnieniach, mieć różny charakter i sposób przeprowadzania. W pędzie wprowadzania innowacji nie możemy jednak zapominać o jej istocie. Działania innowacyjne powinny być bowiem celowe, planowe, zorganizowane oraz kontrolowane. Nowe regulacje prawne dotyczące działalności innowacyjnej, znacznie uproszczone, sprzyjają podejmowaniu decyzji. Ale czy przeprowadzenie innowacji pedagogicznej jest łatwe, zwłaszcza teraz, w dobie zdalnego nauczania²?

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki. Dz.U. 2002 nr 56, poz. 506.

² Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 5 listopada 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z za-

Innowacja pedagogiczna w dobie zdalnego nauczania

Innowacja pedagogiczna, nawet ta o wąskim zasięgu, zawsze ubogaca lekcję, ułatwia uczniom zapamiętywanie, wspiera ich wszechstronny rozwój, a tym samym poprawia jakość pracy szkoły (Gorzeńska, Radanowicz, 2019). Niewątpliwie pozytywną stroną innowacji jest też pobudzenie kreatywności u nauczycieli, ich samorozwój, wzrost motywacji do działania, bo przecież, aby zaoferować coś nowego uczniom, samemu trzeba być przekonanym o celowości i wartości wspólnej pracy. Każdemu nauczycielowi zależy na tym, aby materiał, który przekazuje uczniom, był przez nich przyswojony i utrwalony. Powodzenie tego zadania zależy od wielu czynników. Niezwykle ważne wydają się być relacje między uczniami a nauczycielem. Zmotywowany pedagog, jasno stawiający cele i wymagania, ale też słuchający i idący na kompromis, nierzadko osiąga lepsze efekty edukacyjne niż jego surowy i nieomylny – w jego opinii – kolega. Kolejnym czynnikiem warunkującym powodzenie procesu edukacyjnego, pewnie jednym z najistotniejszych, jest właściwy dobór metod nauczania. Zależy on oczywiście od wieku uczniów, omawianych treści, założonych celów, doświadczenia nauczyciela czy dostępności środków dydaktycznych. Wracając do zagadnienia samej innowacji – praca nad nią z całą pewnością daje satysfakcję nauczycielowi. Pełny sukces uzyskujemy wtedy, jeśli uczniowie zaangażują się na równi z nauczycielem, odczuwają potrzebę działania, poznają cel „podróży” i zgodzą się wspólnie do niego zmierzać. Mając do dyspozycji wewnętrzną motywację, w pełni wyposażoną salę lekcyjną, głowę pełną pomysłów i zaangażowanych uczniów „pod ręką”, z pewnością przez cały proces innowacyjny można przejść bez większych utrudnień i problemów. Ale czy ten sam efekt jesteśmy w stanie osiągnąć mając uczniów po drugiej stronie komputera?

Obecna sytuacja epidemiologiczna wymusiła zdalne nauczanie. Pracujemy na odległość, oceniamy na odległość, wychowujemy, ufamy w samodzielność i lojalność uczniów. Realizujemy podstawę programową, rozwijamy się, przygotowujemy do egzaminów oraz zdobywamy wiedzę niezbędną w dorosłym życiu. To wszystko w realiach online. Realizując proces dydaktyczny podczas nauczania zdalnego, niezbędny jest wybór odpowiedniego komunikatora oraz platform i aplikacji ułatwiających zdobywanie i utrwalanie wiedzy. Do nauczyciela danego przedmiotu należy dobranie odpowiednich narzędzi i środków dydaktycznych. Wachlarz jest szeroki, a wybór zależy od specyfiki danego przedmiotu i realizowanych treści. Wszystko po to, aby efektywnie i efektownie przeprowadzić uczniów przez kolejny etap. Również zdalnie realizujemy innowacje pedagogiczne. Jest z pewnością inaczej, może trudniej, ale osiągamy założone cele.

Możliwości i ograniczenia podczas realizacji innowacji metodycznej

Poniżej zaprezentowano wybrany przykład realizacji konkretnej innowacji metodycznej podczas omawiania lektur na lekcjach języka polskiego. Działaniami innowacyjnymi objęci są uczniowie drugiego etapu edukacyjnego. Głównym celem powyższej innowacji jest zaszczepienie nawyków czytelniczych i rozwijanie zamiłowania do literatury. Podjęte działania mają na celu wdrożenie u uczniów nawyku uważnego czytania lektur, których znajomość jest niezbędna podczas egzaminów po szkole podstawowej, jak również do częstych kontaktów z książką. Innowacja ma także rozwijać umiejętność pracy w grupie, szlifować osobowość i kreatywność. Jednym z istotnych elementów innowacji jest nauka metod rozwiązywania problemów i właściwy ich dobór w zależności od sytuacji i potrzeb. Podczas realizacji innowacji postawiono na metody aktywizujące oraz interdyscyplinarne. Zaproponowane metody pracy pozwalają realizować zadania wielokierunkowo, w różnym czasie i w indywidualnym tempie. Nie ma wątpliwości, że działając, lepiej zrozumiemy i zapamiętamy.

Mówiąc o realizacji innowacji metodycznej w formie online, warto na wstępie skoncentrować się na możliwościach i szansach, które jesteśmy w stanie, wraz z uczniami, wykorzystać. Odizolowani od rówieśników, zamknięci na wiele godzin przed ekranami uczniowie, mogą i potrzebują się wykazać twórczo. Chętnie odchodzą od komputera, aby skupić się na działaniu.

Rysunek 1. Makiety oraz lektury na wieszaku

Źródło: fotografia własna.

Książka jest teraz ode-
rwaniam się od ekranu,
odskoczną do innego
świata, do świata wy-
obraźni. Kierowani przez
nauczyciela, wczytują się
w konkretne treści, na
podstawie których tworzą
lapbooki, mapy, gry plan-
szowe, makiety, roboty,
lektury na wieszaku. Przy-
bierając kolorowe kapelu-
sze, wczuwają się w boha-
tera lektury, poznają jego
emocje, motywy postępo-
wania, współczują, a także
doradzają zmianę postę-
powania. Wszystko po to,
aby lepiej poznać treść

Rysunek 2. Lapbooki mitologiczne

Źródło: fotografia własna.

książki, a poprzez działanie – lepiej zapamiętać. Krzyżówki, schematy, wykresy, metaplany czy drzewka decyzyjne towarzyszą uczniom zawsze wtedy, gdy jest do rozwiązania jakiś problem, gdy trzeba poznać bliżej postać literacką lub omówić jakiś motyw. Uczniowie lubią aktywnie przeżywać lekcje. Muszą być jednak na bieżąco prowadzeni, motywowani oraz chwaleni, jeśli nie za efekty, to za trud włożony w pracę. Nauczycielowi z kolei pozwala ten sposób prowadzenia lekcji poznać i zaobserwować ucznia w procesie uczenia się. W momencie, kiedy to uczniowie muszą się wykazać, nierzadko zdecydować o ilości czasu poświęconego na wykonanie powierzonego zadania, wyłania się ich samodzielność, kreatywność, pomysłowość i zaangażowanie. Pewnie nie mielibyśmy okazji poznać dobrze wszystkich uczniów (zwłaszcza tych mniej śmiałych), zachwycać się ich pomysłami, gdyby proces nauczania i uczenia się polegał tylko na suchym przekazywaniu treści. Dobrane podczas realizacji innowacji metody dają szansę wszystkim uczniom wykazać się w działaniu. Tutaj nie ma podziału na zdolniejszych i mniej zdolnych. Nie tylko liczy się wiedza, ale także (a może przede wszystkim) kreatywność, staranność i systematyczność. Istotną rolę odgrywa także brak presji związanej z czasem przeznaczonym na określone zadanie oraz brak porównywania się między uczniami w czasie pracy. Pracując indywidualnie, każdy w zaciszu swojego domu, uczniowie chwalą się dopiero wypracowanym efektem. Rozwijają umiejętność uczenia się, samodzielnego poszukiwania i dochodzenia do wiedzy. Im więcej

uczeń musi sam wypracować, tym dłużej zdobyte wiadomości zostaną w pamięci. A jeśli wytwór ich pracy ma formę graficzną, przestrzenną i kolorową, wtedy odczuwają podwójną satysfakcję.

Realizując lekcje zdalnie, a tym bardziej w sposób innowacyjny, niezwykle ważne jest utrzymanie dobrego kontaktu z uczniami. Aby stosowane metody były skuteczne, w dużej mierze decyduje dobra komunikacja między nauczycielem a uczniem. Podczas nauczania zdalnego, ten wymiar nabiera podwójnego

znaczenia. Z jednej strony nauczyciel musi wiedzieć i czuć, co chce uczniom przekazać, co chce w nich zaszczyć, w jaki sposób i w jakim celu ich zmotywować do działania. Najlepiej, jeśli dokona tego wszystkiego swoją otwartością. Świadomy i ukierunkowany pedagog ma większe szanse, aby pociągnąć za sobą uczniów swoim entuzjazmem. Z drugiej jednak strony, mówiąc o komunikacji podczas nauczania zdalnego, nie możemy zapomnieć o wymiarze technicznym. I tutaj nierzadko mamy do czy-

Rysunek 3. Mapy podróży Stasia i Nel

Źródło: fotografia własna.

nienia z utrudnieniami. Co prawda dostępność sprzętów elektronicznych z połączeniem sieciowym jest zdecydowanie lepsza, niż miało to miejsce na początku zdalnego nauczania, zdarzają się przypadki niedołączania do lekcji lub opuszczania jej z przyczyn technicznych. Takie sytuacje ograniczają możliwości systematycznego uczenia się niektórych uczniów w ogóle, a tym samym realizację zaplanowanych celów na równi w całym zespole klasowym – także tych związanych z realizacją innowacji, bo o tym mowa.

Kolejnym ograniczeniem wynikającym z nauczania online jest brak dostępności lub możliwości użycia niektórych narzędzi czy środków dydaktycznych. W warunkach szkolnych można na bieżąco sięgać po te pomoce, które w danej chwili są potrzebne i służą realizacji celów. Można podać uczniowi „do ręki” niezbędną pomoc – czy to dydaktyczną, czy w postaci wsparcia w działaniu. Pracując online, nie mamy pewności, czy wszyscy uczniowie skorzystają z przekazanych treści, pomocy dydaktycznych, instrukcji i wytycznych do

pracy. Łatwiej też o pracę w grupie, a także wspólną całąm zespołem klasowym. Można wyjść z ławki i działać razem. Łatwiej się zrozumieć, dyskutować, omawiać dany problem będąc obok siebie „na żywo”, a nie w okienkach monitora. I na koniec – można nadzorować na bieżąco pracę ucznia, a nie tylko końcowy efekt.

Podsumowując, nauczanie zdalne może być jednym z korzystnych doświadczeń w życiu, które można wykorzystać w pracy nauczyciela. Dzięki zaistniałej sytuacji, można z pewnością wzbogacić swój warsztat pracy i wykorzystać nowe technologie informacyjno-komunikacyjne.

Rysunek 4. Gry planszowe

Źródło: fotografia własna.

można wykorzystać w pracy nauczyciela. Dzięki zaistniałej sytuacji, można z pewnością wzbogacić swój warsztat pracy i wykorzystać nowe technologie informacyjno-komunikacyjne.

„Eksperymentuję więc rozumiem – klasowe laboratorium” Innowacja pedagogiczna w nauczaniu wczesnoszkolnym

Wprowadzona w klasie trzeciej innowacja „Eksperymentuję więc rozumiem – klasowe laboratorium” jest odpowiedzią na zainteresowania oraz naturalną ciekawość poznawczą dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Zgodnie z myślą Konfucjusza „Powiedz mi, a zapomnę, pokaż – a zapamiętam, pozwól działać, a zrozumieć” nasunął się wniosek, że nie ma lepszej metody na wyjaśnienie dzieciom w przystępny sposób procesów i zjawisk zachodzących wokół nas, niż stworzenie klasowego laboratorium. Samodzielne eksperymentowanie jest podstawą rozwoju i nauki. Pozwalając dzieciom doświadczać i eksperymentować, zachęcamy je do działania i poznawania prawd rządzących światem.

Oprócz rozwijania pasji, zainteresowań, przedsiębiorczości i kreatywności uczniów oraz uatrakcyjnienia sposobu nauczania i uczenia się, w odniesieniu do dzieci, niniejsza innowacja miała na celu:

- dostrzeganie zmian w otaczającym środowisku;
- rozwijanie umiejętności obserwowania środowiska oraz gromadzenia informacji o nim (dostrzeganie związków przyczynowo-skutkowych);

- rozwijanie umiejętności dochodzenia do wiedzy drogą obserwacji, doświadczeń, wnioskowania, uogólniania;
- wdrażanie do nabywania umiejętności planowania i przeprowadzania prostych doświadczeń przyrodniczych, obejmujących także czynności porządkowe po ich realizacji;
- wykorzystanie naturalnej ciekawości świata dzieci dla rozwijania trwałych zainteresowań naukami przyrodniczymi;
- rozwijanie logicznego myślenia, odnoszenia teorii do praktyki;
- naukę współpracy, dzielenia się zadaniami;
- naukę uważnego słuchania wypowiedzi oraz korzystania z przekazanych informacji.

Głównymi i najbardziej efektywnymi metodami stosowanymi w trakcie realizacji powyższych celów były metody bezpośrednie, takie jak: eksperymenty, doświadczenia i obserwacje oraz metody pośrednie, typu programy przyrodniczo-naukowe.

Rysunek 5. Siła magnesu

Źródło: fotografia własna.

uczukowców miały odbywać się co miesiąc, a każdorazowo dotyczyły innej tematyki.

Dzieci bardzo zaangażowały się, solidnie przygotowując warsztat pracy o materiały potrzebne do przeprowadzenia eksperymentów. Indywidualne lub w małych grupach wykonywanie doświadczeń ekscytowało je, a co za tym idzie – pobudzało do myślenia i wysnuwania wniosków.

Zrozumienie poszczególnych zjawisk przyrody, chęć pogłębienia poznania otaczającego nas świata, poszanowanie przyrody, a także rozbudzenie pomysłów na ciekawsze i pożyteczniejsze spędzanie wolnego czasu – to podstawowe, ale nie jedyne przewidziane efekty tejsze innowacji. Należy zwrócić również uwagę na rezultat w postaci samodzielnego myślenia, działania, wyciągania wniosków oraz relacjonowania swoich doświadczeń – efektem jest książeczka *Moje eksperymenty*. Oczywiście, jak każda dobrze przemyślana i wprowadzona innowacja posiadała ona swój harmonogram. Zajęcia, a więc przeistoczenie naszej sali lekcyjnej w laboratorium, a uczniów w

Rysunek 6. Ciecz nielatonowska

Źródło: fotografia własna.

Jak to zwykle bywa, nie wszystkim zawsze wszystko wspaniale wychodzi. Zdarzało się i tak, że szukaliśmy odpowiedzi, dlaczego eksperyment nie udał się i ponawialiśmy jego wykonanie. W takich sytuacjach to była prawdziwa lekcja wytrwałości oraz godzenia się z porażką.

Rysunek 7. Muzykowanie w kieliszkach

Źródło: fotografia własna.

zmodyfikowany. Zdarzało się, iż klasa zamieniała się w laboratorium nie jeden, a dwa razy w miesiącu.

I w tym miejscu nasuwa się pytanie: czy realizacja innowacji „Eksperymentuję, więc rozumiem – klasowe laboratorium” byłaby możliwa w warunkach wyłącznie zdalnego nauczania?

Biorąc pod uwagę wiek dzieci – 9 lat oraz rodzaj podejmowanych działań, nie udałooby się osiągnąć przedstawionych wcześniej celów. Składa się na to kilka czynników. Po pierwsze, mając na względzie bezpieczeństwo, nie należy pozostawiać uczniów bez nadzoru osoby dorosłej podczas wykonywania eksperymentów. Nie możemy zakładać, że rodzice są obecni w domu, a nauczyciel będący wyłącznie na ekranie nie jest w stanie reagować odpowiednio do sytuacji. Nie wspominając już o jednoczesnym korzystaniu z urządzeń typu: komputer, laptop i przeprowadzaniu doświadczeń. Z drugiej zaś strony, warunki panujące w domach w czasie pandemii, szczególnie w rodzinach wielodzietnych, praca zdalna rodziców lub kłopoty wynikające z braku pracy, zmiany i stres w obliczu nowej sytuacji nie pozwalają na dodatkowe obciążenie opiekunów, jakim byłoby przygotowanie i nadzorowanie dziecka podczas eksperymentowania.

Niezwykle istotnym czynnikiem w realizacji działań była dyscyplina. Dlatego dzieci pomimo swego wieku i przeżywanym emocjom zobligowane zostały do stosowania się do ustalonego wcześniej regulaminu klasowego laboratorium. Dzięki temu warunki w klasie sprzyjały koncentracji i myśleniu, a przede wszystkim uniknęliśmy chaosu. Ze względu na panującą sytuację epidemiologiczną i zawieszenie momentami nauki stacjonarnej na rzecz nauki zdalnej, ustalony wcześniej harmonogram działań został

Rysunek 8. Niewidzialne pole magnetyczne

Źródło: fotografia własna.

Nie należy wykluczyć również grupy rodziców, którzy prezentują nadopiekuńczą postawę i podczas nauki zdalnej przejmują obowiązki dzieci. W naszym wypadku zaistniałaby obawa, iż uczniowie nie byłoby wystarczająco zaangażowani ani samodzielni podczas wykonywania eksperymentów oraz następujących po nich pracach porządkowych.

Przed wszystkim realizacja tejże innowacji wyłącznie w warunkach nauki zdalnej znacznie ograniczyłaby możliwość nakierowania ucznia na działanie, wspólnej dyskusji, wysnuwania wniosków i służenia radą. Brak bezpośredniego kontaktu nauczyciel – uczeń, a także uczeń – uczeń sprawiłby, że większość spodziewanych efektów realizacji tejże innowacji nie zostałaby osiągnięta.

Do obowiązku nauczyciela należy dobrze zaplanować swoją innowację, a następnie tak organizować zajęcia, aby podjęte działania przyniosły zamierzony efekt.

„Jednym z zadań nauczyciela jest zarządzanie przestrzenią fizyczną klasy szkolnej oraz czasem, w którym odbywają się zajęcia” (Brzezińska, 2014). W przypadku realizacji powyższej innowacji zastosowanie się do tego punktu było koniecznością. Istotne było, aby uczniowie czuli, że zajęcia są wyjątkowe, a oni sami pełnią istotną rolę, zamieniając się w badaczy. Tak więc, przeprowadzanie eksperymentów z dwudziestodwuosobową grupą dzieci wymagało szczegółowego zaplanowania doboru formy pracy, środków oraz każdego działania. Wszystko po to, aby uczniowie angażowali się, nie nudzili i przede wszystkim przyswajali nową wiedzę w ciekawy sposób.

Każdy wykonany eksperyment wymagał przygotowania teoretycznego oraz praktycznego ze strony nauczyciela. Specyfika innowacji narzucała konieczność stosowania rozmaitych środków dydaktycznych. Dzięki nim „można ilustrować abstrakcyjne pojęcia, prawa i teorie (...), a także pokazywać przedmioty i obiekty trudne lub niemożliwe do bezpośredniego postrzegania” (Dziurzyńska-Pyrz i in.). Część środków, tych które są łatwo dostępne

Rysunek 9. Magia w kuchni

Źródło: fotografia własna.

Rysunek 10. Co się dzieje z nagrzanym powietrzem?

Źródło: fotografia własna.

oraz bezpieczne w transporcie, według wskazówek nauczyciela dostarczały dzieci. Natomiast pozostałe zapewniał nauczyciel. Nie można było pominąć kwestii zadbania o bezpieczeństwo uczniów i przewidzenia sytuacji, które mogłyby się wydarzyć i zagrażać ich zdrowiu.

Tak więc rola nauczyciela w procesie planowania i organizowania zajęć jest olbrzymia i wymaga od niego wielkiego zaangażowania oraz poświęcenia. Realizacja innowacji „Eksperymentuję więc rozumiem – klasowe laboratorium” oprócz wywołania u dzieci radości pozwoliła na to, aby mogły one samodzielnie doświadczać i zrozumieć zjawiska, które często dzieją się wokół nich, ale nie potrafią wyjaśnić dlaczego występują i jak powstają. Z punktu widzenia nauczyciela, z pewnością pogłębiła warsztat pracy, dostarczyła nowych doświadczeń, a przede wszystkim satysfakcji z osiągnięcia zamierzonych celów.

Nauczanie języka angielskiego a koronawirus. Jak uczyć języka w czasie pandemii?

COVID-19 doprowadził do zamknięcia szkół. Na całym świecie wiele dzieci nie uczęszcza do szkoły. W rezultacie, edukacja zmieniła się diametralnie, z charakterystycznym wzrostem e-learningu, gdzie nauczanie odbywa się zdalnie oraz z pomocą platform cyfrowych.

Na początku było wiele obaw i pytań. Jak sobie poradzimy? Jak mamy zamiar to zrobić? Doszło nawet do paniki. Po pierwsze, jako nauczyciele, braliśmy udział w różnych szkoleniach, które okazały się z biegiem czasu bardzo pomocne. Podczas rozmaitych szkoleń poznaliśmy różnorodne formy i metody nauczania online oraz zaprezentowane zostały różne platformy, które, jak się później okazało, były niezwykle pomocne w nauczaniu języka angielskiego. Przygotowanie materiałów do lekcji online wymagało dużego nakładu pracy ze strony nauczyciela. Musiał on wyszukać i wybrać tylko te najbardziej potrzebne informacje.

Jeśli chodzi o nauczanie języków obcych, istnieje wiele możliwości przeprowadzania lekcji online. Kluczową rolę odgrywa tutaj zaplanowanie takiej lekcji w interesujący sposób. Po pierwsze, materiały przygotowane przez nauczyciela powinny być dobrze, dokładnie przemyślane, zgodne z tematem i zarazem wzbudzające ciekawość ucznia. Instrukcje powinny być czytelne dla ucznia, tak aby każdy uczeń miał pełną jasność co do sposobu ich wykonania. Po drugie, także umiejętności mówienia mogą być rozwijane podczas lekcji online. Komunikacja może odbywać się na żywo poprzez rozmowę i tworzenie dialogów. Uczniowie mogą wchodzić w interakcje z rówieśnikami i nauczycielem.

Nauczanie online ma zarówno swoje zalety, jak i wady. Jedną z zalet jest elastyczność. Nauka online jest bardzo elastyczna, zarówno dla uczniów, jak i nauczycieli. Pozwala uczniom i nauczycielom na ustalenie własnego tempa nauki, czasu i harmonogramu. Daje to również nauczycielom możliwość stworzenia indywidualnego harmonogramu pracy. Ponadto istnieje szeroka gama programów i platform, które są bardzo przydatne w nauczaniu języka angielskiego. Do ćwiczenia gramatyki pomocne są platformy, takie jak: Liveworksheets, Quizlett czy Learning Apps. Uczniowie powinni być zalogowani na platformie, a nauczyciel może dodawać różne ćwiczenia gramatyczne w odniesieniu do tematu. Plussem jest tutaj to, że nauczyciel ma pełną informację zwrotną, czy dany uczeń wykonał te ćwiczenia. Pomocny jest również program Installing, gdzie można wzbogacić swoje słownictwo wykonując codzienne zadania na platformie. Aplikacja przeznaczona jest dla uczniów, którzy chcą szybko nauczyć się języków obcych, takich jak angielski, niemiecki, hiszpański i francuski. Aplikacja zawiera szczegółowe raporty dotyczące systematycznej pracy i postępów uczniów oraz pomaga zwiększyć efektywność nauczania języków obcych.

Kolejną zaletą nauki online jest dostępność. Nasi uczniowie mogą łączyć się z nauczycielami, gdy są daleko od domu. Technologia mobilna i szybki Internet dały nam możliwość łączenia się z wielu urządzeń, np. z telefonu komórkowego, laptopa, komputera stacjonarnego czy tabletu.

Można dostrzec również niekorzystne aspekty nauczania online. Jednym z nich jest niemożność skupienia się na ekranach. Dla wielu uczniów jednym z największych wyzwania nauki online jest walka z koncentrowaniem się na ekranie przez godzinę. Kolejnym problemem są kwestie technologiczne. Niektórzy uczniowie, bez niezawodnego dostępu do Internetu, mają trudności w uczestniczeniu w cyfrowej nauce. Uczniowie mogą doświadczać poczucia izolacji, a co za tym idzie, mogą stracić kontakt z rówieśnikami. Nauka online wymaga samodyscypliny i umiejętności zarządzania czasem, których niestety niektórym uczniom brakuje. Szczególne trudności wystąpiły na początku nauczania zdalnego, zwłaszcza u dzieci młodszych, w klasach 1–3. Potrzebowały dużo wsparcia i pomocy ze strony nauczyciela lub rodziców oraz dużo ćwiczeń i powtórzeń. Konieczne są starania nauczycieli, aby lekcje były atrakcyjne i dostosowane do wieku i możliwości dziecka.

Jakie są korzyści z nauki online dla małych dzieci? Wiemy, że motywacja i nastawienie są bardzo ważne w uczeniu się nowych umiejętności. Dzieci kochają ekrany, a rodzice chcą, aby korzystali z nich mądrze. Uświadomienie dzieciom, że komputer może służyć przede wszystkim do przyjemnego poznawania nowych rzeczy, z pewnością pozytywnie wpłynie na ich nawyki związane z nowymi technologiami. To było nowe doświadczenie dla uczniów, jak i nauczycieli.

Nauczanie online można potraktować jako nowe, przynoszące korzyści doświadczenie, które można wykorzystać w pracy nauczyciela. Dzięki tej sytuacji nauczyciel miał możliwość wzbogacić swój warsztat pracy i wykorzystać nowe technologie informacyjno-komunikacyjne.

Podsumowanie

Nauczanie zdalne jest sporym wyzwaniem. Funkcjonując w nim od wielu miesięcy, nauczyliśmy się dobierać odpowiednie metody nauczania czy sprawdzania wiedzy. Przywykliśmy do ograniczeń, ale też wykorzystujemy możliwości, jakie dają nam liczne aplikacje i platformy edukacyjne. Podobnie jest z realizacją innowacji pedagogicznych. Zapewne nie wszystko udaje się zrealizować tak, jak początkowo planowaliśmy. Może niektóre metody należy przekuć na inne, aby móc zaplanowane cele realizować online. Każda nowość wnosi jednak wiele dobrego, dlatego nauczanie zdalne nie powinno hamować decyzji o rozpoczęciu działalności innowacyjnej.

References

- Bogaj, A. (1995). *Kanon wykształcenia ogólnego w Polsce. Ciągłość i zmiana*. W: A. Bogaj (red.), *Kanon kształcenia ogólnego*. Instytut Badań Edukacyjnych.
- Brzezińska, A. I. (2014). *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*. Instytut Badań Edukacyjnych.
- Dziurzyńska-Pyrz, B., Karabik, M., Łubocka, J., Sroka, W., Tarka, R. (2011). *Specyfikacja metod prowadzenia zajęć do programu „Trzy żywioły” – innowacyjny, interdyscyplinarny program ekologiczny realizowany metodą projektu edukacyjnego*. Uniwersytet Wrocławski.
- Gorzeńska, O., Radanowicz, E. (2019). *Zmiany, innowacje, eksperymenty*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2002 r. – w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. z 2002 r. nr 56 poz. 506).
- Ustawa z dnia 5 listopada 2020 r. – w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 i 1378).

Wojnar, I. (1995). Zmienność trwałych wartości. W: B. Suchodolski (red.), *Trwałe wartości i zmienny świat*. Komitet Badań i Prognoz „Polska w XXI wieku” przy Prezydium PAN.

Wołoszyn, S. (1997). *Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku: próba zarysu encyklopedycznego*. Instytut Badań Edukacyjnych.